

Цахим худалдааны статистикийн семинар

УЛААНБААТАР ХОТ, 2023 ОНЫ 03-Р САРЫН 20-24

ЭМИЛИО БУГЛИ ИННОЦЕНТИ

Цахим худалдааны статистикийн семинарын хөтөлбөр

1 дэхь ӨДӨР – Цахим худалдаа, цахим худалдааны албан ёсны статистикийн ач холбогдол

- Цахим худалдааны үндсэн тодорхойлолт, баримтууд*
- Олон улсын болон Монголын нөхцөл байдал*
- МХХТ/Цахим худалдааны албан ёсны статистик яагаад чухал вэ?*
- Албан ёсны цахим худалдааны статистикийг хэрхэн дахин хэрэгжүүлэх вэ*
- Цахим худалдааны статистикийн тодорхой тохиолдлуудыг хэлэлцэх*

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

Цахим худалдааны гүйлгээний өргөн хүрээний тодорхойлолт (Эдийн засаг хамтын ажиллагааны хөгжлийн байгууллага (ЭЗХАХБ)):

- *Цахим гүйлгээ гэдэг нь бизнес, айл өрх, хувь хүн, Засгийн газар болон бусад төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагуудын хооронд компьютерийн сүлжээгээр хийгдсэн бараа, үйлчилгээний худалдах, худалдан авах үйлдлийг хэлнэ. Эдгээр сүлжээгээр бараа, үйлчилгээг захиалах боловч бараа, үйлчилгээний төлбөр болон эцсийн хүргэлтийг онлайн эсвэл офлайн байдлаар хийж болно.*

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

Цахим худалдааны гүйлгээний өргөн хүрээний тодорхойлолт (ЭЗХАХБ):

- *Дээрх тодорхойлолтыг тайлбарлах удирдамжийн хувьд ЭЗХАХБ-аас өргөн хүрээний тодорхойлолтод интернет програм, цахим өгөгдөл солилцох (EDI) эсвэл интерактив утасны систем гэх мэт автоматжуулсан гүйлгээнд ашигладаг аливаа онлайн програм дээр хүлээн авсан эсвэл байршуулсан захиалгыг багтаан үздэг болохыг тодорхойлсон байна.*

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

Цахим худалдааны гүйлгээний нарийвчилсан тодорхойлолт (ЭЗХАХБ):

- *Цахим гүйлгээ гэдэг нь бизнес, айл өрх, хувь хүн, Засгийн газар болон бусад төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагуудын хооронд интернэт сүлжээгээр хийгдсэн бараа, үйлчилгээний худалдах, худалдан авах үйлдлийг хэлнэ. Интернэт сүлжээгээр бараа, үйлчилгээг захиалах боловч бараа, үйлчилгээний төлбөр болон эцсийн хүргэлтийг онлайн эсвэл офлайн байдлаар хийж болно.*

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

Цахим худалдааны гүйлгээний нарийвчилсан тодорхойлолт (ЭЗХАХБ):

- *Дээрх тодорхойлолтыг тайлбарлах удирдамжийн хувьд ЭЗХАХБ-аас гаргасан нарийвчсан тодорхойлолтод цахим гүйлгээ нь вэб хуудас, экстранет болон EDI зэрэг интернетээр ажилладаг бусад програмууд, вэб рүү хэрхэн нэвтэрч байгаагаас үл хамааран интернет эсвэл бусад вэбэд холбогдсон програмууд гэх мэт автоматжуулсан гүйлгээнд ашигладаг аливаа интернет программ дээр хүлээн авсан эсвэл байршуулсан захиалгыг багтаадаг үзнэ гэж тодорхойлсон (жишээл нь гар утас эсвэл телевизор гэх мэт). Энэхүү тодорхойлолтод утас, факс эсвэл ердийн цахим шуудангаар хүлээн авсан эсвэл өгсөн захиалгыг багтаахгүй болно.*

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

Цахим худалдаа нь дараахь хэлбэрээр байж болно. Үүнд:

- **B2B:** Бизнесээс бизнес рүү .
- **B2C:** Бизнесээс хэрэглэгч рүү
- **C2C:** Хэрэглэгчээс хэрэглэгч рүү, жишээлбэл, eBay, Amazon
- **C2B:** Хэрэглэгчээс бизнес рүү, жишээлбэл, крауфандинг

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг- Олон улс

- Хамгийн сүүлийн үеийн шинэчилсэн тооцоогоор B2C B2B хоёр төрлийг хамарсан дэлхийн цахим худалдаа 10.780 тэрбумын эргэлтийг үүсгэсэн байна. Өнгөрсөн жилийн нийт худалдааны 23%-ийг онлайн жижиглэнгийн худалдаа эзэлж байсан бол өнөөдөр олон бизнес хаагдаж, B2C төрлийн худалдаа өссөний үр дүнд B2B төрлийн гүйлгээ буурсан боловч нийт худалдааны 39% -ийг эзэлж байна.
- Дэлхийн B2C төрлийн цахим худалдаа 4,280 тэрбум доллар хүрсэн нь өмнөх оныхоос 27,6%-иар өссөн үзүүлэлт болж байна. 2021 онд бараа эргэлт 4,891 тэрбумд хүрч, 14,3%-ийн өсөлттэй байна гэж тооцоолжээ. 2021 онд АНУ-д жижиглэн худалдааны цахим худалдааны ашиг орлого ойролцоогоор 768 тэрбум ам. доллар болно гэж тооцоолж байсан бол Европт онлайн жижиглэнгийн худалдаа 376 тэрбум евро болж, өнгөрсөн 2020 оныхоос 67 тэрбум еврогоор илүү буюу 343 тэрбум еврогийн тооцоолж буй тооцооноос давсан байна.

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг – Монгол улс

- Монголын цахим худалдааны эко систем сүүлийн хоёр жилийн хугацаанд мэдэгдэхүйц сайжирсан. Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хотод төвлөрсөн цахим худалдаа нь харьцангуй сайн дэд бүтэцтэй.
- Гурван сая хүн амын 2.6 сая нь интернет холбогдсон ба хоёр сая хүн нь ухаалаг утас, 1.3 сая нь Facebook, Twitter (Харилцаа холбооны зохицуулах хороо) тогтмол ашигладаг.

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг- Монгол улс

- Гэхдээ худалдан авагч, худалдагч хоёрын хоорондын харилцан итгэлцэл дутмаг, бараа бүтээгдэхүүнийг хямд үнээр хүргэх ложистикийн дэд бүтэц муу, бүтээгдэхүүний байршлыг тогтоох монгол хэл дээрх хайлтын систем сул, хүргэлт, төлбөр тооцоо, цахим худалдааны гүйлгээний татварт нөлөөлж буй төрийн зохицуулалтын уялдаа холбоогүй, ойлгомжгүй байдлууд дотоодын цахим худалдаанд саад тотгор болж байна.

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг- Монгол улс

- Зарим судлаачид Монголын цахим худалдааны зах зээл илүү хурдацтай хөгжиж байгаа бөгөөд ойрын хэдэн жилд асар их өсөлттэй байх төлөвтэй байна гэж тооцоолсон байна. Монгол улсад COVID-19 халдвараас сэргийлэхийн тулд онлайн худалдааг сонгох хандлага ажиглагдаж байна. Өнөөгийн Монголын цахим худалдааны салбар өнгөрсөн оны нийт орлогоос 60 гаруй хувиар өссөн нь (Монголбанк 2020) урьд өмнө байгаагүй өсөлтийг харуулж байна.
- Монгол банкнаас 2020 оны 5-6 дугаар сард хийсэн цахим худалдааны зах зээлийн судалгаагаар 3520 иргэний 95% буюу 3331 нь онлайнаар, 5% (189) нь дахин борлуулах зорилгоор бүтээгдэхүүн худалдан авсан байна.

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг- Монгол улс

- 45% нь Монгол дахь зуучлагчаар дамжуулан захиалга өгсөн бол 23% нь Amazon, Alibaba, G-market зэрэг гадаадын вэб сайтаас шууд худалдан авалт хийсэн байна. Худалдан авалт хийсэн хүмүүсийн насны хувьд 27% нь 16-25 насныхан, 46% нь 26-35 насныхан, 22% нь 36-45 насныхан, үлдсэн 5% нь 46-аас дээш насныхан байна. Цахим худалдаанд залуу эмэгтэйчүүд (66%) илүү зонхилж байна. Хэдийгээр өндөр хөгжилтэй орнуудад цахим худалдаа сайн хөгжсөн ч Монголд цахим худалдааны хөгжил эрт шатандаа байна.

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг– Монгол улс (НҮБ-ын худалдаа, хөгжлийн бага хуралын үнэлгээ, 2023)

МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДАА/МХХТ-НЫ ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

- МХХТ-ийн дэд бүтцийг хөгжүүлэх нь олон стратеги, санхүүжилтийн хуваарилалт, үзүүлэх дэмжлэгийн гол цөм нь юм.
- МХХТ-ийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлсэн
- Хөдөлгөөнт өргөн зурвасын сүлжээ нь суурин өргөн зурвасаас 10 дахин давамгайлж байна
- 4G/LTE буюу урт хугацааны хувьсал нь хэрэглэгчдийн 70%-д хүртээмжтэй, 5G сүлжээ удахгүй нэвтэрнэ (Улаанбаатар)
- Хиймэл дагуулын холболтыг ойр орчмын газруудад ашиглах боломжтой
- Хөдөө орон нутагт: холболт хангалтгүй, чанар муу, илүү үнэтэй.
- Хөдөлгөөнт бус МХХТ-ийн төхөөрөмжүүдэд нэвтрэх боломж хязгаарлагдмал
- Дэд бүтцийг хуваалцах нь өндөр зардалтай байдаг

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг- Монгол улс (НҮБ-ын худалдаа, хөгжлийн бага хуралын үнэлгээ, 2023)

- **МОНГОЛ УЛСАД ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ / ЦАХИМ- ХУДАЛДААНЫ ЗОХИЦУУЛАЛТ/ЭРХ ЗҮЙН АСУУДАЛ**
- Олон улсын стандарт, шилдэг туршлагыг хэсэгчлэн дагаж мөрдөх
- Ахиц дэвшил гарч байгаа
- Олон улсын зарим гол гэрээг саяхан баталсан
-
- **Олон улсын стандарт, хэрэгжилтэд нийцүүлэх, хууль тогтоомж боловсруулахад оролцогч талуудын оролцоо, хууль эрх зүйн/зохицуулалтын талуудын талаарх мэдлэг хангах**

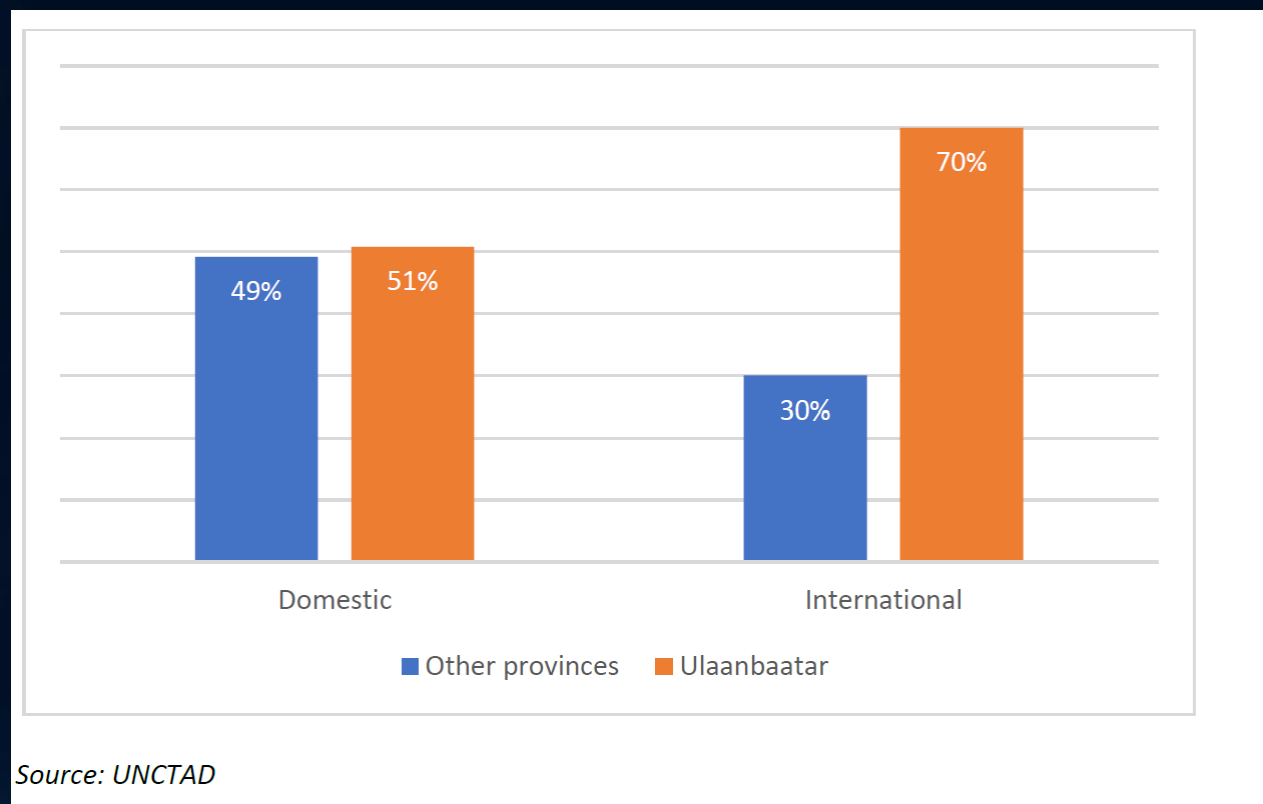
Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг- Монгол улс (НҮБ-ын худалдаа, хөгжлийн бага хуралын үнэлгээ, 2023)

МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ / ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ЧАДВАРЫГ ХӨГЖҮҮЛЭХ

- Албан боловсрол болон инкубатор/хурдасгуур зэрэг насан туршийн сонгосон хөтөлбөрүүдэд хэсэгчлэн хамруулах
- Нийгмийн эмзэг бүлгийн (хөгжлийн бэрхшээлтэй, өндөр настан, хөдөөгийн) иргэдэд МХХТ/Цахим худалдааны чадавхийг олгоход хүчин чармайлт гарган ажиллах
- Хувийн/төрийн инкубаторуудыг үүсгэх
- Бизнес эрхлэгчдийн чадавхи хомс, хэлний мэдлэг, хэрэглэгчийн чадвар, бэлтгэгдсэн боловсон хүчин, хөдөлгөөнт бус МХТ-ийг хэрэглэх үр чадвар дутмаг, БЖДҮ-ийн цахим худалдааны боломжуудын талаарх мэдлэг бага, инкубатор/хурдасгуураас гарах санал санаачлага хязгаарлагдмал

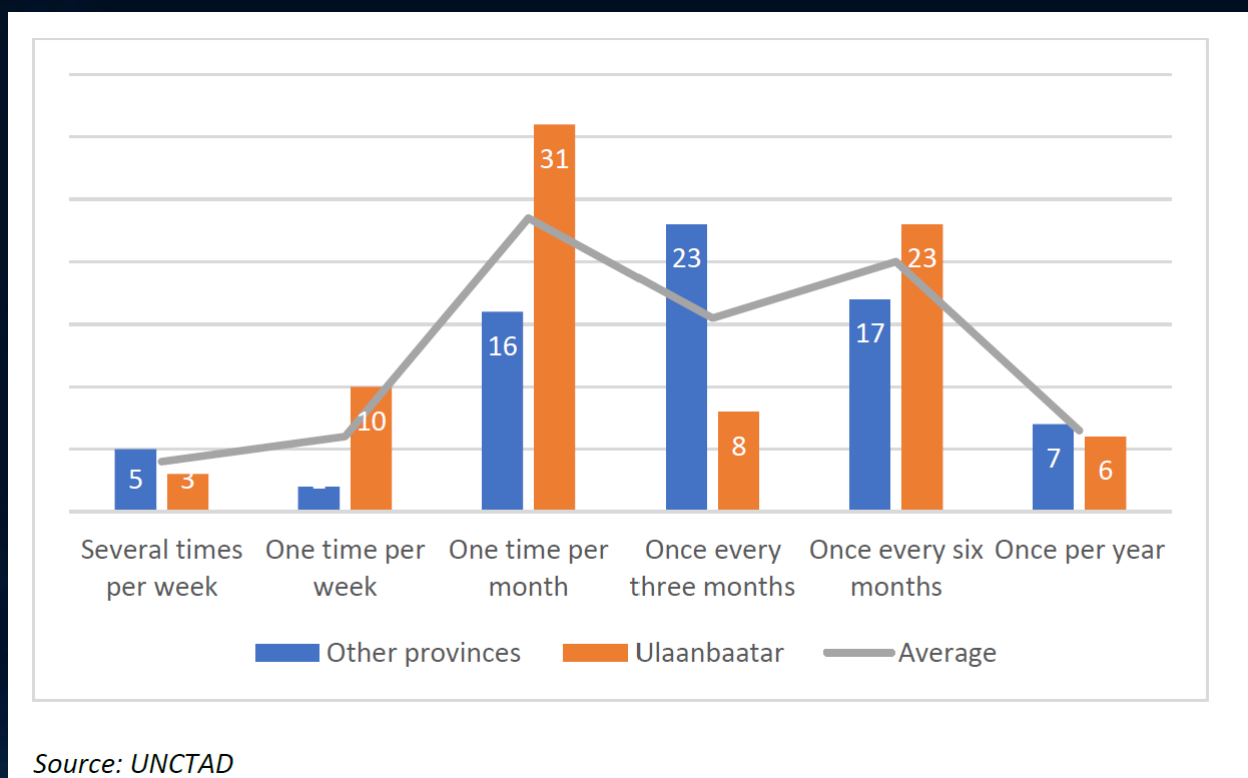
Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ :
ҮНДЭСНИЙ БОЛОН ОЛОН УЛСЫН ЦАХИМ ХУДАЛДАН АВАЛТ

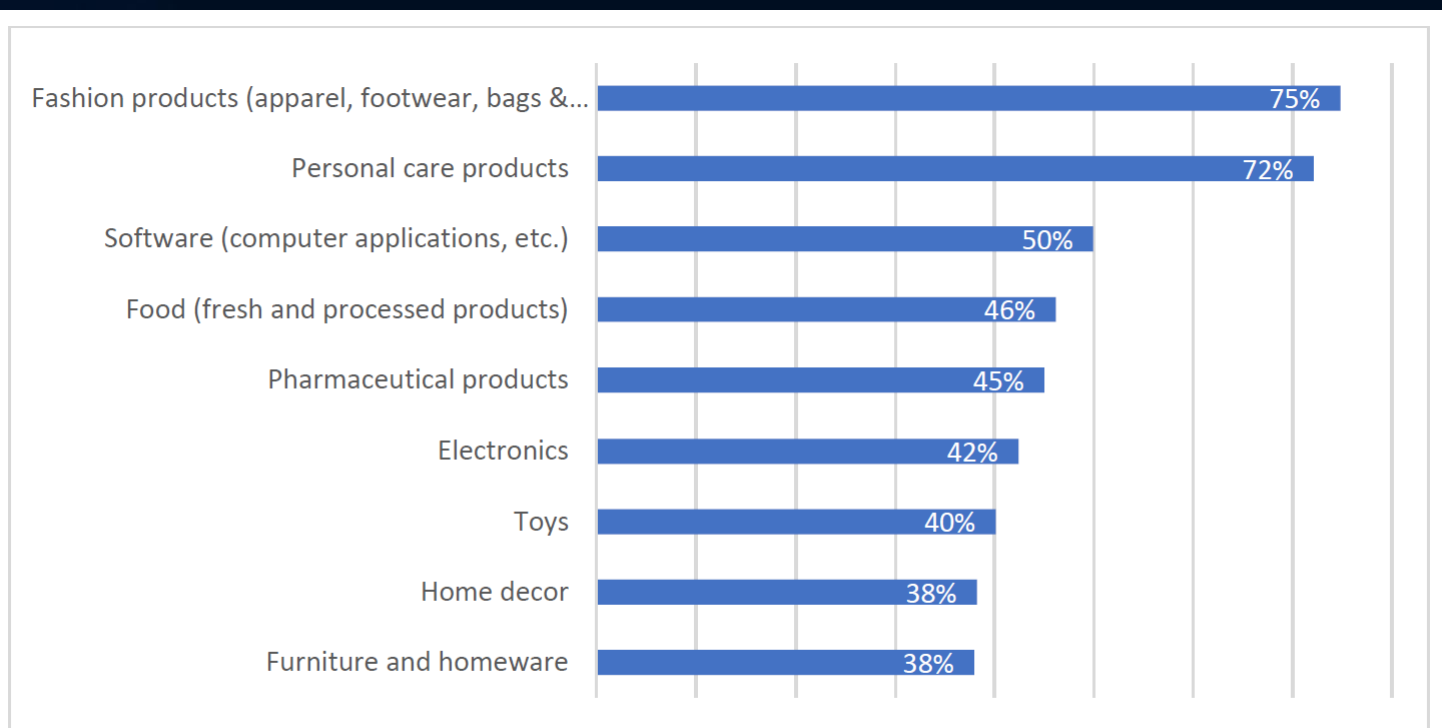
Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ :
ОНЛАЙН ХУДАЛДАН АВАЛТЫН ДАВТАМЖ

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

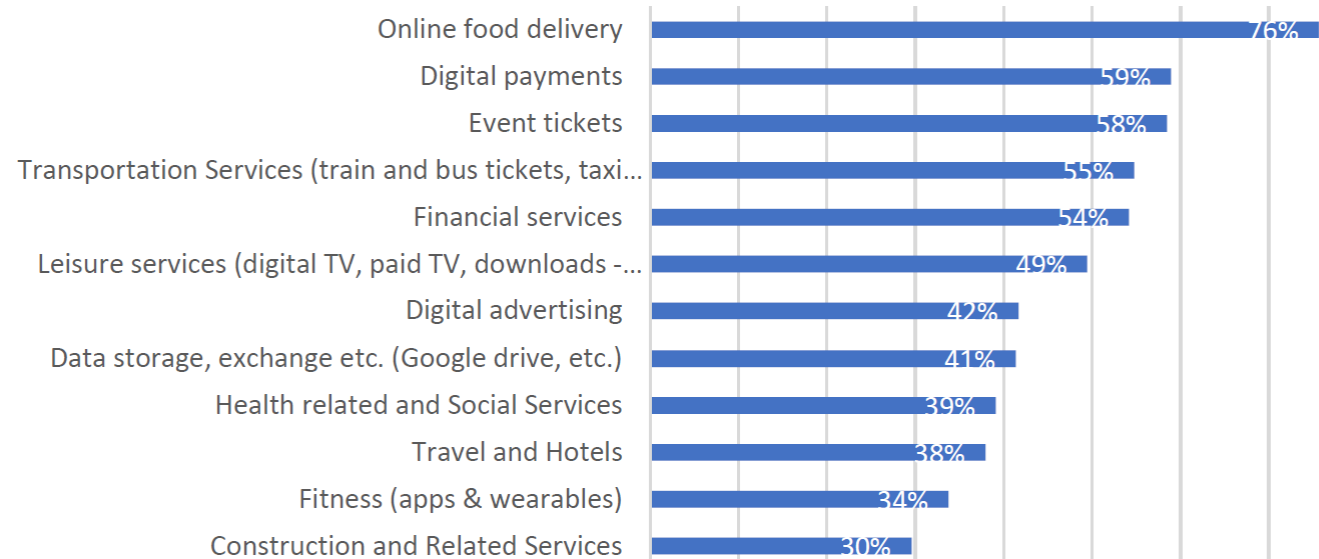
МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ :
ОНЛАЙНААР ХАМГИЙН ИХ ХУДАЛДАН АВСАН БАРАА, БҮТЭЭГДЭХҮҮН

Source: UNCTAD

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

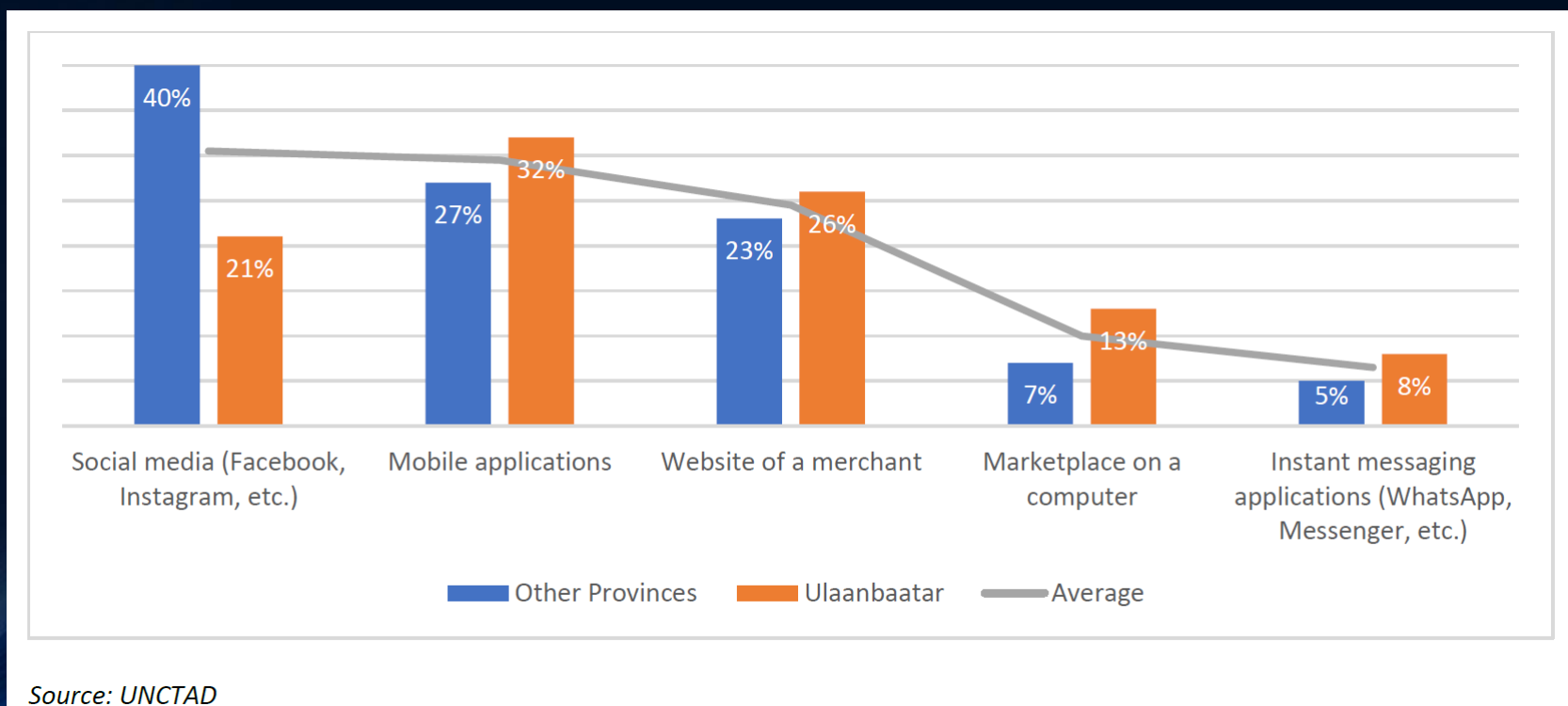
МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ : **ОНЛАЙНААР ХАМГИЙН ИХ БОРЛУУЛАГДСАН ҮЙЛЧИЛГЭЭ**

Source: UNCTAD

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ :
ОНЛАЙН ХУДАЛДАН АВАЛТ ХИЙХ АРГА ЗАМУУД (ХУВЬ ХҮН)

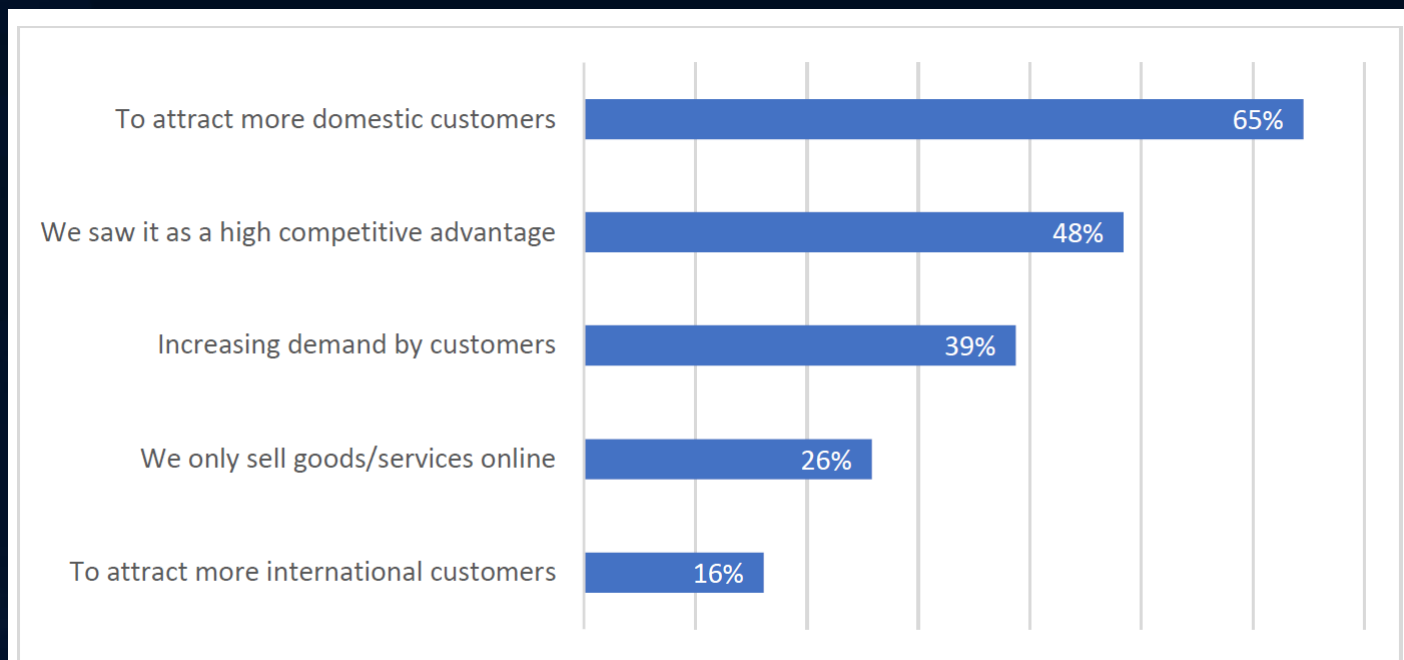
Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ : **ОНЛАЙНААР ХУДАЛДАН АВАЛТ ХИЙХГҮЙ БАЙХ ШАЛТГААНУУД (ХУВЬ ХҮН)**

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

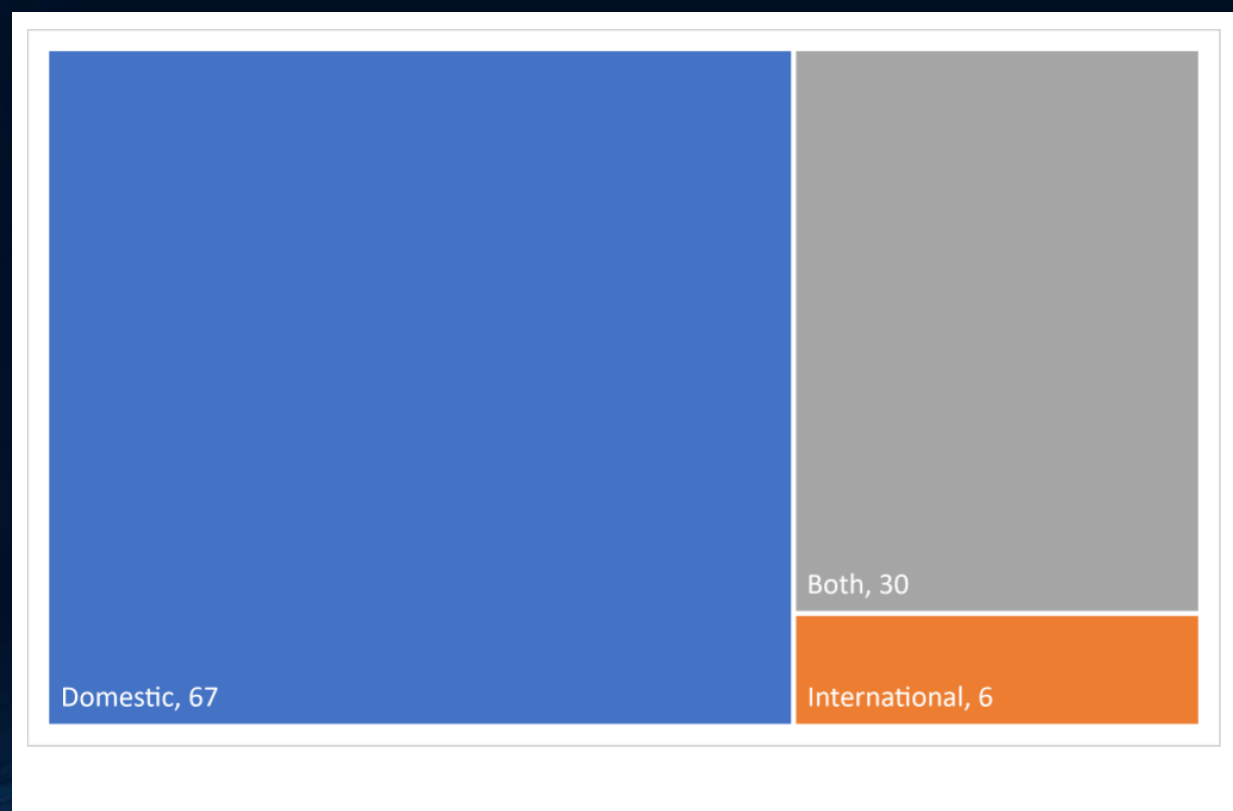
МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ :
ДИЖИТАЛ/ОНЛАЙН БОРЛУУЛАЛТ ХИЙХ ШАЛТГААН (ААН)

Source: UNCTAD

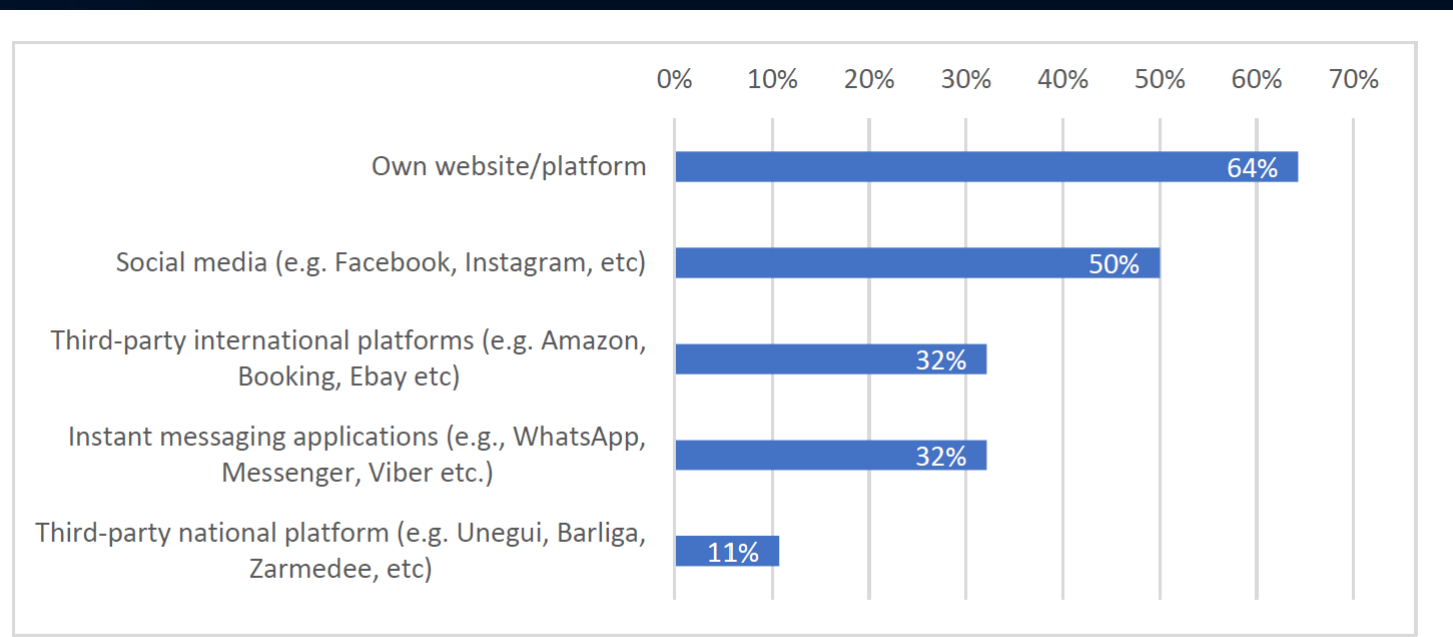
Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ : Цахим худалдааны борлуулалтын мөн чанар (дотоодын/олон улсын) (ААН)

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

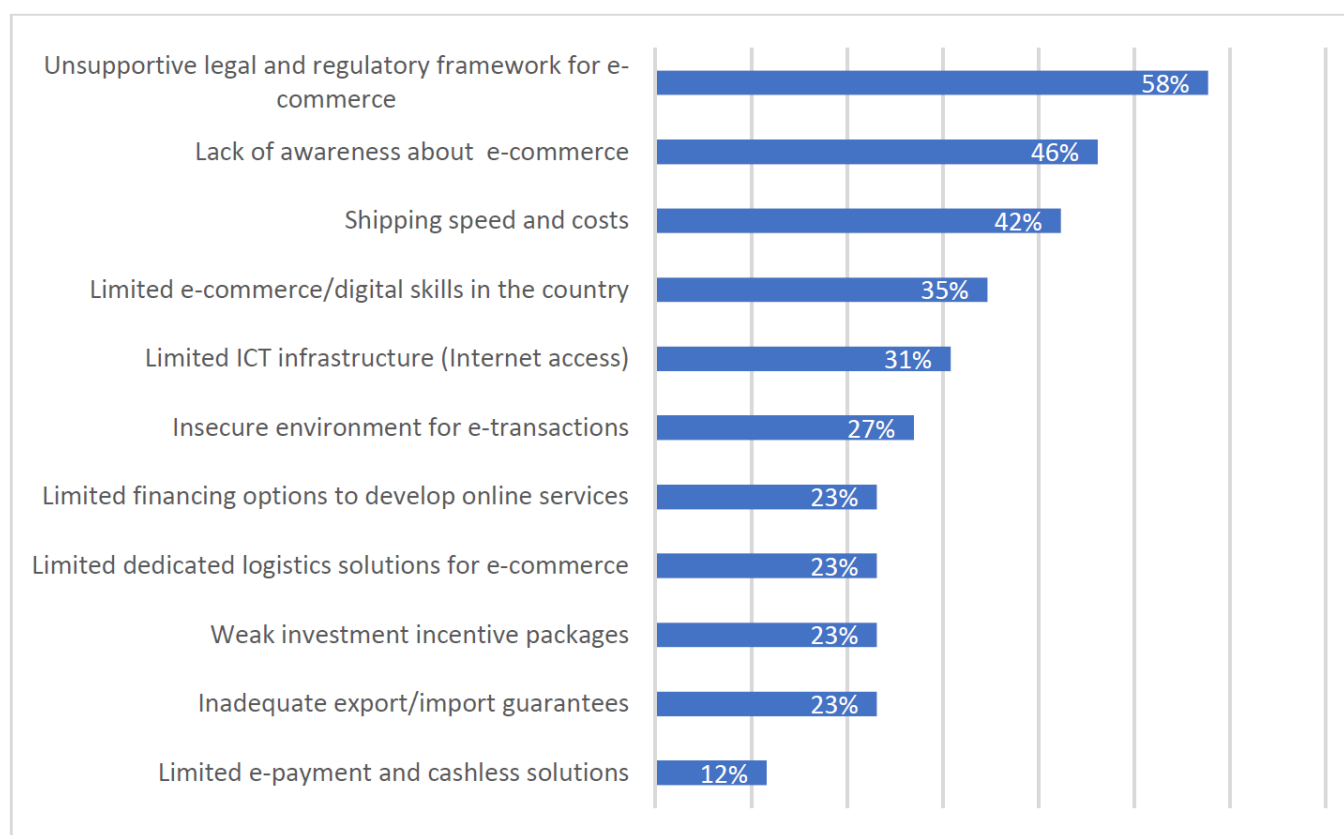
МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ :
ОНЛАЙН (ААН)-р ХУДАЛДАА ХИЙХ АРГА, ЗАМУУД

Source: UNCTAD

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

МОНГОЛ ДАХЬ ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ХӨГЖЛИЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ : **ЦАХИМ ХУДАЛДААНЫ ШИЙДЭЛД (ААН) ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАХГҮЙ БАЙХ ШАЛТГААН**

Source: UNCTAD

Цахим худалдаа ба дижитал эдийн засгийн үүрэг

Хэлэлцүүлэг, Асуулт/Хариулт

Цахим худалдааны тооцоолсон өгөгдөл, зан үйлтэй санал нийлж байна/санал нийлэхгүй байна